

ЖЫРАНДОЛЯ

Наш культурны асяродак

Выпуск № 1 (218)

Выставы СУМАВАЦЬ ПА НОВЫМ ГОДЗЕ

Да 2 лютага ў сталічнай галерэі сучаснага мастацтва «У» будучы сумаваць па Новым годзе. Сумаванне абдузецца ў рамках выставы інсталяцыі мастака Юрыя Шуста «Рэкіем па Новым годзе». На выставе можна будзе пераасэнсаваць розныя звыклія атрыбуты свята Новага года, якое з язычніцтва перайшло ў хрысціянства, а сёння, наогул, мае дадатковыя прыкметы IT- і hi-tech-рэчаіснасці. Так, напрыклад, ёлкі мастак прадстаўляе ў вобразе ёршыка, такім чынам цалкам разбураючы ўсе існуючыя стэрэатыпы пра навагоднія ёлкі. Справа ў тым, што і навагоднія ёлкі, і ёршыкі, і нават некаторыя пахавальныя атрыбуты ствараюцца з аднаго і таго ж матэрыялу. Мастак Юры Шуст узаяў на сябе смеласць паставіць усе гэтыя рэчы, якія маюць розны рытуальны сэнс, у адзін шэраг. Ну, і, зразумела, прымуціць нас у чарговы раз задумацца пра адноснасць усёга існага, параўнальнасць непараўнальнага ды іншыя ўзаемавыключальныя паняцці суровай сучаснасці.

Насамрэч першыю выставу «Рэкіем па Новым годзе», толькі пад назвай Repetition («Паўтор»), прайшла ў кастрычніку 2012 года ў бельгійскім горадзе Гент у памяшканні, якое цяпер не выкарыстоўваецца. Гэта адзін з самых старых аталеў Еўропы — St. Joris, гісторыя якога пачалася ў XIV стагоддзі. А ў прапору галерэі «У» інсталяцыі Юрыя Шуста ўпісаліся зусім не горш. «Рэкіем па Новым годзе» — даніна адышоўшаму году і вітанне новага. І нездарма мастак звярнуўся менавіта да гэтага віду тугі. Здаецца, беларусы, будучы нацыяй абсалютна талерантнай, усладваюцца на гэтае свята шмат надзей: а раптам само ўсе неяк вырашыцца, «расмокчацца», стане на свае месцы — шчыра, па справядлівасці, па заслугах і патрэбах. Ды потым не, аказваецца, што Новы год сам па сабе можа быць толькі штуршком для пераасэнсавання, а ніяк не вырашэннем праблем...

і будучага і азначана стрэлам феерверку, што спараджае новае жыццё калектыўнага цела. Новы год з'яўляецца найбольш значным рытуалам, сумесным перажываннем у сучаснай праваслаўна-атэістычнай Беларусі. Свята, якое прышло з язычніцкага мінулага, трансфармавалася хрысціянствам і мадэрнізавалася савецкай сістэмай. Свята, якое сумяшчае ў сабе грамадскае і персанаальнае, здымае нарастаючае напружанне ў соц'юме і праграмуе яго будучыню. Падзея, што адыслае да трансцэдэнтнага і набывае ўнікальнае значэнне ў сённяшніх беларускіх умовах як трыумф парадку і дысцыпліны».

Новы год сам па сабе можа быць толькі штуршком для пераасэнсавання, а ніяк не вырашэннем праблем...

Здаецца, якраз пераасэнсавачы, ці такі ў нас парадак і ці необходимая такая жорсткае дысцыпліна, і закламце нас мастак Юры Шуст. Магчыма, яму збоку сталі больш відавочнымі некаторыя рысы беларусаў, якія мы самі ўжо развучылі ў сабе заўважаць. Юрыі хоць і нарадзіўся ў Маладзечне, але вучыўся ў Бруселі, сталіцы Бельгіі. У яго на Беларусь адтуль свой адметны погляд. Але гэта ўжо зусім іншая гісторыя...

Вольга ЧАЙКОўСКАЯ

Закуліссе

НІБЫТА ГАДЗІННІКАВЫ МЕХАНІЗМ

Як рыхтуюцца да спектакляў у Нацыянальным акадэмічным тэатры імя Янкі Купалы

Гучыць трэці званок — знак таго, што спектакль пачынаецца. Зараз выйдзе акцёр, гледачы будуць сачыцца за іх жэстамі і мімікай. Прайдзе час — загучаць апладысментаў... Гэта і ёсць тэатральны свет? Вядома, не толькі! Колькі ўсяго цікавага ў тэатры схавана ад вачэй гледача. Менавіта «закуліссе» здаваўся ўбачыць тэатр пад іншым вуглом. Што і захацелася зрабіць — праз падрыхтоўку да аднаго спектакля.

...Набліжаюцца да тэатра. На гэты раз заходжу ўнутр праз службовы ўваход. Да пачатку спектакля «Сымон-музыка» застаецца гадзіна. Іду па звілістых калідрох. Першыя дзверы вядуць у касцjomную. Тут амаль усю прастору займаюць касцюмы. У галаву адразу прыйшлі словы пра тое, што тэатр пачынаецца з вешалкі. І не паспрачаешся!

Калі спектакль пачынаецца ў 19:00, то ў 16:00 касцjomеры ўжо працуюць з касцюмамі: іх прасуюць, разносяць па грымёрках ці выносяць бліжэй да сцэны, за кулісамі. Калі казаць менавіта пра спектакль «Сымон-музыка», то тут рыхтуюцца адзенне да паказу даводзіцца не вельмі доўга. Справа ў тым, што ў часы, у якія развіваецца падзея спектакля, яе шэлі з лёну, а кажуць выраблялі з натуральнай поўсы. Іх не прасавалі. У некаторых спектаклях бывае дастаткова апраўну акцёра толькі напачатку. У гэтым жа ў акцёраў шмат вобразаў, і касцjomеры

дапамагаюць іх ствараць на працягу ўсяё пастаноўкі. Усё павінна быць падумана: кожная дробязь, дэталі, гузік.
Наступны пакой — рэквізітарская. У памяшканні ляжыць шкура мядзведзя на падлозе, драўляныя кубкі стаяць каля хрустальных фужэраў, у вочы кідаюцца ліхтары і свечкі. Рэквізітам называюць як сапраўдныя, так і бутафорскія прадметы, якія выкарыстоўваюцца ў спектаклі. Мастакі і пастаноўшчыкі абдумваюць усё дэталі, каб стварыць адпаведны вобраз часу. Бутафорыю купляюць ці спецыяльна вырабляюць. Напрыклад, у спектаклі «Сымон-музыка» задзейнічаны драўляныя крывы, колы, лодка, незвычайнай формы фарціянна і сейф, музычныя прылады, крылы. За дзве гадзіны да пачатку дзейства ўсё разносяць па месцах. Менавіта ў гэтым памяшканні мне распавялі рэцэпт «тэатральнай самагонкі»: акцёры насамрэч гл'юць на сцэне ваду, афарбаваную малюхам, ці напійка «Швепс».

У пакой гримёраў — люстэркі, парыкі, касметыка. Мастакі па гриме распавялі, што іх праца таксама звычайна пачынаецца за дзве гадзіны да спектакля. На працягу пастаноўкі сюды па чарзе прыходзяць акцёры — у залежнасці ад часу іх выхад на сцэну. Напрыклад, у спектаклі «Сымон-музыка» грым спачатку накладваюць вясцюцам, потым галоўнаму персанажу Сымону, затым — бацьку і г.д. Сёння працуюць два прафесіяналы, для якіх у гэтым спектаклі асаблівыя цяжкасці ў няма: трэба хіба што наклеіць вусы, бародку.

Да свайго выхад акцёры рыхтуюцца ў невялікім памяшканні за сцэнай, якое завуць арт-фае: вісяць касцюмы, ёсць шырмы, за якімі можна пераапраўнуцца, стаяць крэслы. Тут увесь час знаходзіцца тхосці з акцёраў, паўтарае свае ролікі, уваходзіць у вобраз. У спектаклі «Сымон-музыка» галоўны герой — не проста натхнёны рамонтнык, ён улюблёны ў пазію жыцця, музыка і муза, «дзівак», які задае пытанні і не чакае на іх адказаў. Ён ведае ўсе таямніцы свету і пакутуе пад іх цяжкаар. Усе вобразы ў спектаклі яркія і глыбокія, таму і патрабуюць ад акцёраў стараннай працы над сабой.

Мае роздумы перапыняе гукарэжысёр: «Перад пачаткам спектакля адключыце, калі ласка, свае мабільныя тэлефоны...». Так наладжваюць гук. Бліжэй да сцэны заўважаю жанчыну з рацыяй у руцэ. Гэта Нелі Самонава — памочнік рэжысёра. Пра сваю працу ў пастаноўцы яна кажа так:

— У мае абавязкі ўваходзіць праверка ўсіх дэкарацый, агульны кантроль за прыходам артыстаў на сцэну, падана сігналу асвятляльнікам, манірроўшчыкам на змену дэкарацыяў, якія могуць пачынаць ставіць ужо раніцай. Праз навушнікі і мікрафон звязваюцца з гукарэжысёрамі, якім даю сігнал, каб яны выключылі святло. Гэтак жа аб'яўляем закулісную частку — напрыклад, калі трэба рыхтавацца да антракту. Дарчы, суфлёрка ў спектаклі «Сымон-музыка» няма. Перад яго пачаткам акцёры сядзяць у грымёрных ці арт-фае. Дзякуючы трансляцыі гучыць усё чуючы і самі ведаючы, куды і калі ім выходзіць, але на ўсялякі выпадак іх папярэджаюць. Ёсць непрабачаныя здарэнні, калі акцёры могуць пера-

хвалявацца на прэм'еры ці калі спектакль доўга не ішоў. Напрыклад, прэм'ера «Сымона-музыкі» адбылася яшчэ ў 2005-м, але яго не ставілі каля двух гадоў. Цяпер абнавілі, змяніўся і склад акцёраў: новыя твары і новая падана вобразаў. Рэпетыцыя прайшла днём, яе правёў рэжысёр. А мы выконваем арганізатывную працу. Ператвараем «хаос закулісся» ў той стан, у якім спектакль выходзіць да гледачоў.

19:00. У зале людзі занялі свае месцы. Для іх усё гэтая вялікая праца за сцэнай застаецца непрыкметнай. У тэатры ўсё здана, як у гадзінніковым механізме. Бо тэатр — гэта больш, чым проста сцэна!

Алена ЛЯУШЭНЯ.
Фота аўтара.

У ЧАКАННІ «ПАНА»

Думкі Адама Міцкевіча загучаць з Купалаўскай сцэны

Паэму «Пан Тадэвуш» вырашыў усвобіць на тэатральных падмоствах галоўны рэжысёр і мастак кіраўні Нацыянальнага акадэмічнага драматычнага тэатра імя Янкі Купалы Мікалай Піннігін. Спектакль, які даўно чакалі: Купалаўскі тэатр пасля рэканструкцыі павінен быць парадаваць гледачоў новай маштабнай і сур'ёзнай пастаноўкай на нацыянальную тэму.

Словы Міцкевіча ў Купалаўскім тэатры загучаць па-беларуску: пераклад з польскай мовы зроблены Язэпам Семёнахам. Мікалай Піннігін лічыць, што «Пан Тадэвуш» — менавіта той твор, які зверне гледачоў да ачыінальнай гісторыі, тым больш, што падзеі паэмы адбываюцца на Наваградчыне. Але сваю краіну Міцкевіч называе Лівонія. Чаму? Трэба тлумачыць сучасным грамадзянам Беларусі, і гэтую задачу таксама паставіў перад сабой рэжысёр. Яму дапамагаюць у гэтым Сяргей Кавалёў, які зрабіў інсцэніроўку паэмы для тэатра. Стварачы вобраз часу на сцэне прыцягнуты мастак-пастаноўшчык Зіновій Маргоніі і мастак па касцюмах Алена Ігруша. Музыка да спектакля стварыў Андрэй Зубрыч.

Гэты паэтычны твор Міцкевіча ўпершыню ўвасабляецца на драматычнай сцэне ў Беларусі. Таму прэм'ера, прызначаная на сярэдзіну студзеня, чакаецца з заміраннем сэрца.

Ларыса ЦІМОШЫК.

Сцежкамі мастака

ЦІМОХАВА ЦІШЫНЯ

У Выдавецкім доме «Звязда» выйшаў альбом рэпрадукцый мастака Сержука Цімохава. Творца пайшоў з жыцця пасля цяжкай хваробы 9 кастрычніка 2012 года... Але калі разглядзець карціны Цімохава, гартаеш альбом з яго творами, знаходзіш ў тэлефонным нататніку яго нумар (па якім цяпер можна патэлефанавачы хіба што тэзе ды смутку, напэўна...), разумееш, што кожны чалавек непазбежна нешта пакідае на гэтай зямлі пасля сябе. Сяргук Цімохаў пакінуў цэлы свет.

Персанальны свет кожнага чалавека, як правіла, вельмі спрэчны для вонкавага асяроддзя. Проста таму, што ён — іншы. Таму што кожны ўнутры сябе носіць свой свет. Таксама адрозны. І як тут знайсці параўменне?... Гэта сапраўды амаль немагчыма. Часам толькі мова мастацтва яднае, дапамагае. Але нават яна можа быць недасканалай...

Сяргук Цімохаў з тых прадстаўнікоў беларускага мастацтва, якіх натхнілі 1970 — 1980-я гг. У гэтыя «постадлігаўскія» часы было нейкае асаблівае стаўленне да ўсяго беларускага, усе беларускамоўныя ведалі адно аднаго, усе прагнулі нешта змяніць, усе адчувалі нястачу нацыянальнага і гэты прагал трэба было нечым запоўніць. Запынялі хто чым мог. Сяргук Цімохаў запыняў сваёй роднай беларускай мовай, натуральным, вясковым адчуваннем беларускасці.

Мастак нарадзіўся ў 1960 годзе ў вёсцы Кроты Калінінградскага раёна Гомельскай вобласці. Ён часта прыгадваў, як цяжка яму было перавучыцца размаўляць па-руску, калі паступіў у Мінскае мастацкае вучылішча. Голад па нацыянальным, па беларускасці Сяргук Цімохаў таксама запыняў гісторыяй. На яго карцінах «Золак Купальскае ночы», «Гуканне вясны», «Стод», «Рытуальнае шэсце», «Спас», «Каляды», «Грунвальд», «Світанак», «Цень Вялесы» — успаміны пра пракаветнае. Ва ўсіх гэтых карцінах ёсць нешта аўтэнтчнае, каранёвае. Бацькоўская хата, асобы беларускай даўніны, без

Зімакі «Ню».

якіх не захавалася б нават тое, што засталася нам сёння ад беларускіх, старадаўніх абрады, звычкі нашых дзядоў, вобраз жанчыны... Па настроі, па нейкай экзістэнцыяльнай тэзе, якая сёння ўжо амаль зусім выйшла з моды, і перастала ўспрымацца як нешта глыбокае, некаторыя карціны Цімохава нагадваюць «Гумно» Барыса Заборана. Дарэчы, цікава, што сам мастак таксама гэта адзначаў. З агаворкай, што пачынаў карціну Заборана ўпершыню даволі позна. І хача Заборана наогул з'ехаў з краіны, а Цімохаў толькі пераехаў з вёскі ў горад, было ў іх, відаць, нешта агульнае — нейкая настальгія, прадчуванне незваротнасці, невяртання ў родныя мясціны, дзе адчуваеш сябе найбольш утульна і абаронена.

Карціны Сержука Цімохава такія мінімалістычныя, што часам здаецца, што распачаў пра іх ён мог значна больш, чым намальваць. Яго філасофскі пад-

мурак, мысларства былі працягам візуальнай творчасці. Ён мог доўга распавядаць пра архетып яйка ў сваіх карцінах, пра вобраз стодаў альбо пра тое, чаму на яго карцінах шмат жанчын і птушак. А насамрэч — чаму? Звярніцеся да альбома, пераасэнсуйце!

Альбом складаецца з трох асноўных раздзелаў — «Графіка», «Жываліс», «З нізі «Ню» — і дае ўяўленне пра асноўныя кірункі творчасці мастака-мануэліста. Укладаннем альбома займалася ўдава мастака, кніжны графік Маргарыта Цімохава. Дызайн альбома рабіла дачка Вольга Арцюхова. Наогул, сям'я Цімохаў вельмі творчая. 15-гадовы сын мастакоў Глеб цяпер вучыцца ў гімназі-каледжы мастацтва ў Мінску. Спалучаць творчасць з сямейным жыццём не было складана. Чаму — распавядае Рыта Міхайлаўна:

Сяргук Цімохаў з тых прадстаўнікоў беларускага мастацтва, якіх натхнілі 1970 — 1980-я гг. У гэтыя «постадлігаўскія» часы ўсе беларускамоўныя ведалі адно аднаго, усе прагнулі нешта змяніць...

— Мы ўсе працуем у розных кірунках мастацтва. Муж займаўся манументальным мастацтвам, я — кніжнай графікай, дачка — дызайнам і фотамастацтвам, а сын, наогул, нядаўна заявіў, што хоча быць мадэльерам, дызайнерам адзення. Таму мы ніколі не перасякалі ў творчасці і не спорыліся паміж сабой.

Калі гаварыць пра тое, што натхняла Сержука Цімохава, то неўга не прыгадваць, напрыклад, і Беларускае спеўна-драматычнае майстроўня, якая існавала ў Мінску з 1979-га па 1984 год. Тады ён быў студэнтам Беларускага тэатральна-мастацкага інстытута. Тады ж назіраўся і ўздэм нацыянальнага руху, пра які ўгадвае вышэй. Майстроўня стварала пэўны асяродак, фарміравала новае пакаленне, выкрystalізавала

яго каштоўнасці. Наноў адкрываліся імяны класікаў — такіх, як Уладзімір Караткевіч; віталіся маладыя эксперыментатары — такіх, як паэт Алесь Разанаў і кампазітар Ларыса Сімаковіч. Сябры Майстроўні не забываліся пра беларускія абрады, хадзілі калядаваць, гучаць вясну, праводзілі абрады Купалля і «Пахаванне страль». Тады яшчэ здаралася, што за ўдзел у такіх акцыях маглі з інстытута выключыць, таму справа гэтая была досьць рызыкаўна, ідэяна. А беларускамоўны мастакоў можна было пералічыць па пальцах. І Сяргук Цімохаў быў сярод іх. На адраджэнскай хвалі 1990-х мастака запрасілі ў суполку «Пагоня» пры Саюзе беларускіх мастакоў. Але пазней мастак быў вымушаны з яе выйсці. Бо ў апошнія гады жыцця Цімохаў быў яшчэ і пры-

Фотаздымак Сержука Цімохава з альбома рэпрадукцый.

пасадзе, як той казаў, і яго маглі абвінаваціць у лабраванні інтарэсаў суполкі. Сяргук Цімохаў працаваў намеснікам старшын Саюза мастакоў па выстанавнай дзейнасці. І шмат у яго пыталіся пра тое, ці цяжка яму было спалучаць творчасць з функцыянерствам. Здаецца, але адзначаў, што часу на творчасць, вядома, стала менш, быццам бы зацішша нейкае наступіла. Сярод добрых сяброў мастака быў, дарэчы, і новы старшыня Саюза беларускіх мастакоў Рыгор Сітніца. У альбоме рэпрадукцыі Цімохава змешчаны таксама верш Рыгора Сямёнавіча ў памяць пра сябра. Сапраўды, што нанававана людзям, якія застаюцца тут, на зямлі, — хіба што прыслухоўвацца да цішыні, цяжкім пакінуў сябе той, хто сыхоў. Ціхі, павольны і добразычлівы свет Сержука Цімохава сулкайвае. Ёсць у ім нешта стваральна-станоўчае, без чаго немагчыма ўявіць мастацтва.

Завяршае альбом раздзел пад назвай «З нізі «Ню»». Гэта манументальныя графічныя творы, аб'яднаныя адной канцэпцыяй. На кожнай карціне мы бачым аголеную жанчыну — вытанчаную і таямнічую. Менавіта гэтая нізка мастака сталася найбольш вядомай за свой вытанчаны лірызм і паэтычнасць. Сам Сяргук Цімохаў тлумачыў гэтую нізку роздумамі аб прыродзе жыцці — рэлігіі простых вясковых людзей. Усё, што тычылася прыроды наогул і прыроды чалавека і яго адчуванняў заўжды цяжкія мастака. За сваю шчырасць, талент і адданасць «родным матывам» Сяргук Цімохаў быў прызнаным і запатрабаваным як на радзіме, так і за мяжой — на жаль, даволі рэдкі выпадак для Беларусі. Мастак меў вялікую колькасць персанальных замежных выстаў, шмат яго твораў захоўваецца ў іншых краінах.

Вольга ЧАЙКОўСКАЯ

Запрашалынік

ПАД ГУКІ ПАЛАНЭЗА

Баль як гадка пра былое і цікавінка сучаснасці
Новы год па старым стылі прапануюць сустрэць у Вялікім тэатры. Пятны год дзякуючы гэтай тэатральнай ініцыятыве Мінск мае свае бальныя традыцыі, адноўленыя сёння.

З мінуўшычыны вяртаюцца танцы, у якіх пары праходзяць уздоўж доўгага фая тэатра — даны ў доўгіх святончых сукенках і кавалеры ва ўрачыстых строях. З сучаснасці — самі ўдзельнікі, якія да баль спецыяльна рыхтуюцца: наведваюць урокі танцаў і падбіраюць строй. За адну ноч можна наведваць адразу некалькі балаў: князь (у беларускай традыцыі), рускі і ввенскі. За гды правядзення балаў у оперным тэатры іх аматары ўжо ведаюць, у чым адрозненні кожнага. Танцамайстар сёлета прызначана Наталля Фурман, якая будзе задаваць тон шматлікім парам.

Але Новы год па старым стылі ў Нацыянальным тэатры оперы і балета — гэта яшчэ магчымаць атрымаць адчуванне свята сустрэч з творчасцю і твораў: у гэты вечар у тэатры працуюць салоны, музычныя гасціўні, праводзяцца конкурсы. Але самае галоўнае адбываецца ўсё ж такі на вялікай сцэне — святончы гала-канцэрт з удзелам салістаў оперы і балета. Галіна Галкоўска, якая з яўляецца рэжысёрам-пастаноўшчыкам пятага па ліку балаў у оперным тэатры, абяцае, што ён пройдзе з асаблівым размахам і з сюрпрызамі. Які ж Новы год без нечаканых падарункаў?

Ларыса ЦІМОШЫК

«ЗІМА-2014. АНЁЛЫ»

У Віцебскім абласным краязнаўчым музеі адкрыліся выставы дзіцячага малюнка, папяровай пластыкі «Зіма-2014. Анёлы» і самаробнай цацкі.

Экспанаты з выставы.

Аўтары экспанатаў першай з выстаў — вучні дзіцячай мастацкай школы г. Віцебска. Творчыя работы перадаюць дзіцячы ўяўленні аб навагоднім чараўніцтве, усяляюць надзею на ажыццяўленне мары чалавека, які верыць у цуд. Здаецца, што анёлы ахоўваюць нас ад мітусні і смутку, абсыпаюць зорачкамі шчасця і радасці.

А смачныя ўпрыгажэнні зрабілі выхаванцы віцебскага Палаца дзяцей і моладзі, гарадскога цэнтра дадатковай адукацыі, Палаца творчасці. На ёлцы — больш як 80 цацак: саламяныя конікі і зоркі, снжнякі з бісеру, казачныя домкі і снегавікі, кацяняты і вожык, розныя кветкі, і эню жа... анёлы.

Экспанаты можна ўбачыць у будынку ратушы (гэта сімвал старажытнага Віцебска) да старога Новага года, прычым бясплатна.

Аляксандр ПУКШАНСКІ.